

ISPARTA İLİNDE AİLELERİN SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ TÜKETİMİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Mevlüt GÜL¹

Osman SAGDIÇ²

Hikmet ORHAN³

¹ Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Gıda Mühendisliği Bölümü, 32260 Isparta

³ Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü, 32260 Isparta

ÖZET

Bu çalışmada, Isparta ili kentsel alanda ailelerin sosyo-ekonomik durumları, süt ve süt ürünleri tüketim durumu incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre, ailelerin aylık ortalama 14.22 kg sokak sütü, 2.38 kg UHT süt, 7.10 kg yogurt, 3.30 kg beyaz peynir, 0.63 kg kasar peyniri, 0.64 kg tulum peyniri, 1.08 kg tereyağı ve 0.78 kg çökelek tükettiği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Süt, süt ürünleri, tüketimi, Isparta

EVALUATIONS ON MILK AND MILK PRODUCTS CONSUMPTION OF HOUSEHOLD IN ISPARTA CITY

ABSTRACT

In this research socio-economic situations and consumption structures of dairy products of households were investigated in urban area of Isparta. Monthly averages of dairy products consumed by families were calculated as 14.22 kg fresh milk, 2.38 kg pasteurised milk, 7.10 kg yoghurt, 3.30 kg white cheese, 0.63 kg kasar cheese, 0.64 kg tulum cheese (filled in a skin), 1.08 kg butter and 0.78 kg çökelek (cheese made of curds).

Key words: Milk, milk products, consumption, Isparta

GİRİŞ

Dengeli beslenmede temel hayvansal gıda süttür. Hiçbir gıda süt gibi yavrunun büyümesini garanti edemez. Süt yavrunun aylarca yegane gıdası olduğu için hayati öneme sahip maddeleri tam olarak ihtiva etmekte ve büyüyen organizma için önemli olan maddeleri dengeli bir şekilde bulundurmaktadır (Demirci, 1992).

Süt proteinleri biyolojik olarak yüksek değerli proteinlere dahildir. Süt sekeri (laktoz) ise kolay hazmolabilen bir karbonhidrattır. Laktoz fizyolojik yönden çok önemli olup, yapısında bulunan galaktozun beyin dokusundaki glikolipidlerin kaynağını teskil ettiği bilinmektedir. Süt yağı hoş tadı sebebiyle tüketiciler tarafından sevilme ktedir. Süt yağının fizyolojik değerleri yüksek yağ asitlerini bünyesinde içermesi, sindirimini kolay olması, A, D, E vitaminlerini bünyesinde bulundurması nedeniyle de beslenme de önemli rol oynamaktadır (Oysun, 1987). Yetişkin insanın 1 litre sütle, kalsiyum, fosfor ve potasyum ihtiyacı tamamen karşılanabilmektedir. Sürekli bir şekilde süt mamulleri olmaksızın kalsiyum ihtiyacının karşılanması mümkün değildir. Bir insanın günlük kalsiyum ihtiyacı 1/ 2 litre süt ve 15 g peynirle karşılanabilmektedir (Demirci, 1992; Özbilen, 1993).

Ülkemizde kişi başına düşen süt ürünleri tüketimi 120 kg/yıl olmasına rağmen, gelişmiş ülkelerde 500-600 kg/yıl civarındadır. Tahminlere göre ülkemizde üretilen sütün %20'si içme sütüne, %35'i tereyağına, %20'si peynire, %23'ü yoğurda, %1.6'si süt tozuna, geri kalan %0.4'ü ise dondurma vb. mamullere işlenmektedir. Ülkemizde kişi başına düşen içme sütü miktarı 25 litre/yıl olmasına rağmen, sütçülüğün ileri olduğu ülkelerde (Avusturya, Finlandiya, İngiltere, İrlanda, İsviçre, Norveç, Yeni Zelanda ve Bulgaristan)

bu rakam 114-243 lt /yıl arasında değişmektedir (Arşan, 1997; Demirci ve Simsek, 1997).

Peynir üretimi birçok ülkede süt endüstrisinin lokomotifidir. Türkiye'de kişi başına düşen peynir tüketimi az olduğu gibi, peynir ihracatı da yok denecek kadar azdır. Hatta ithal edilen peynir miktarı ihracatından daha fazladır (Yaygın, 1997).

Hayvansal ürün üretimimiz yıllar itibarıyla önemli düzeyde artışlar göstermiş, fakat aynı sürede nüfus artışı, ürün artısından daha fazla olduğu için kişi başına tüketimde artış olmamıştır. Nitekim Türkiye süt üretimindeki gelişmeler değerlendirildiğinde, 1970-1995 döneminde önemli artışlar kaydedilmiştir. 1970 yılında 4.3 milyon ton olan yıllık süt üretimi yaklaşık 1.5 katlık bir artışla 1995 yılında 10 milyon tonun üzerine çıkmıştır (DİE, 1997a).

1997 yılı verilerine göre 420 milyon ton olan dünya süt üretiminin, ancak %2.3'ünü sağlayan Türkiye yıllık süt üretiminin %8.2'sini koyun, %2.5'ini keçi, %88.5'ini inek ve %0.8'ini de manda sütü oluşturmaktadır. Isparta ilinin, Türkiye süt üretimine katkısı %0.8'dir. Isparta'da yıllık süt üretimi 83.620 ton olup, süt üretiminin büyük çoğunluğunu (%93) inek sütü oluşturmaktadır (DİE, 1997b). 2001 yılı istatistiklerine göre ise, ülkemizde 9.7 milyon ton süt, 126.2 bin ton peynir ve 114.6 bin ton tereyağı üretilmiştir (FAO, 2002).

Dünya ve Türkiye genelinde süt ve süt ürünleri tüketimi ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Pastörize süt konusunda yapılan bir çalışmada, bakkaldan sise sütü almayıp eve kadar süt getiren seyyar sütçüden süt alınmasını, pastörize sütün pahalılığına ve hanımlarının bilinçsizliğine bağlanabilmektedir. Bu olay seyyar olarak satılan sokak sütünün prim yapmasının önemli sebeplerinden biridir (Vardarlı, 1989).

Hanta ve Yurdakul (1995) tarafından Adana ilinde yapılan çalışmada, kişi başına yıllık peynir tüketimi 8.9 kg, yogurt tüketimi 6.7 kg, tereyağı tüketimi 1.2 kg ve çökelek tüketimi ise 0.7 kg'dir. Sahin ve Gül (1997a) tarafından Adana ili kentsel alanda yapılan çalışmada ise, ailelerin aylık ortalama sokak sütü tüketimleri 16.3 kg, pastörize süt 3.7 kg, yogurt 7.7 kg, beyaz peynir 3.6 kg, kasar peyniri 0.7 kg, tulum peyniri 0.8 kg, tereyağı 0.7 kg ve çökelek 0.6 kg olarak bulunmuştur. Demirci ve ark. (1998) ise, Tekirdağ ilinde değişik meslek gruplarını temsilen 400 kişilik grubun, süt içme alışkanlıklarını belirlemiş ve ailede ortalama günde 1 lt'den daha az süt tüketildiğini saptamışlardır. Aynı zamanda bu araştırma sonunda anket katılan kişilerin tükettikleri süt konusunda yeterince bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Özçelik ve Çakiroğlu (1999) tarafından Ankara'da bazı kamu kuruluşlarında çalışanların süt-yogurt-peynir tüketim alışkanlıkları üzerine yapılan araştırmada bireylerin günlük süt, yogurt tüketimlerinin Türkiye için önerilen günlük miktarlardan oldukça düşük olduğu; günlük peynir tüketiminde ise, önerilen miktarı karşıladığı belirlenmiştir.

Putnam ve Allhouse (1999) tarafından yapılan araştırmada 1970-1997 dönemlerinde ABD gıda tüketim yapısındaki gelişmeler değerlendirilmiştir. Buna göre ABD'de, 1970 yılına göre 1997'de 7.7 kg daha fazla peynir, buna karşın 11.3 lt daha az süt tüketilmektedir. 1997 yılı verilerine göre ABD'de toplam süt esdeğeri olarak kişi başına tüketim 263.2 kg'dir.

Bu araştırmada, Isparta ili kentsel alanda ailelerin süt ve süt ürünlerinin tüketim yapısının ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, ailelerin süt ve süt ürünlerinin tüketim yapısı, satın alma davranışları üzerinde etkili olan çeşitli sosyo-ekonomik değişkenlerin belirlenmesi hedeflenmiştir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın materyalini Isparta il merkezinde tesadüfi olarak seçilen 173 (ortalama 3.71 kişi) aileden anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmıştır. Anket

Tablo 2. Gelir Gruplarına Göre Ortalama Aile Genisliği

Gelir Grupları	Aile Genislik Grupları						Toplam		Ort. Birey Sayısı
	1-2 kişi		3-4 kişi		5-6 kişi		N	%	
	N	%	N	%	N	%	N	%	
I	5	14.3	22	62.9	8	22.9	35	100.0	3.82
II	7	20.6	19	55.9	8	23.5	34	100.0	3.74
III	11	22.9	32	66.7	5	10.4	48	100.0	3.35
IV	4	13.3	19	63.3	7	23.3	30	100.0	4.07
V	3	11.5	19	73.1	4	15.4	26	100.0	3.73
Top./Ort.	30	17.3	111	64.2	32	18.5	173	100.0	3.71

N: Aile sayısı; χ^2 : 5.82^{sd}, öd: Önemli değil ($P>0.05$)

Araştırmanın yürütüldüğü Isparta ili kentsel alan için ortalama aile genişliği 3.71 kişi olarak belirlenmiştir. Görülen ailelerin yarısından fazlası 3-4 kişilik aile genişliğine sahiptir. Ailelerin gelir düzeyi ile aile genişliklerinin en fazla 3-4 kişilik ailelerden oluştuğu

çalışması Mart-Nisan 1999 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışma kapsamında ailelerin demografik özellikleri, süt ve süt ürünleri tüketimi ile bu mamuller hakkındaki bazı temel bilgi ve düşüncelerine ilişkin veriler toplanmıştır.

Araştırma kapsamındaki ailelerden elde edilen bilgiler "SPSS 8.0 for Windows" bilgisayar programında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde ise anlamlı bulunan değişkenler arasında çeşitli gruplama ve çaprazlama tabloları oluşturularak yorumlanmıştır.

Araştırma alanında görülen aileler aylık ortalama gelirleri esas alınarak 5 gruba ayrılmış (Tablo 1); I. grup, aylık geliri 100 milyondan az olan aileler en düşük gelirli, II. grup, 101-150 milyon arası düşük gelirli, III. grup, 151-200 milyon arası orta gelirli, IV. grup, 201-300 milyon arası yüksek ve V. grup, 301 milyondan daha fazla aylık gelire sahip olanlar ise en yüksek gelirli olarak tanımlanmıştır.

Tablo 1. Gelir Gruplarına Göre Görüşme Yapılan Aileler

Gelir Grupları	Aile	
	Sayısı	%
I: En düşük	35	20.2
II: Düşük	34	19.7
III: Orta	48	27.7
IV: Yüksek	30	17.3
V: En yüksek	26	15.0
Toplam	173	100.0

ARASTIRMA SONUÇLARI ve TARTISMA

Tüketici Ailelerinin Demografik Özellikleri

Gıda talebini etkileyen değişkenlerden birisi de kuskusuz tüketici ile ilgili değişkenlerdir. Tüketicilerin sosyo-ekonomik özelliklerinin tüketim kalibi ve satın alma davranışları üzerinde etkili olduğu bir gerçektir. Bu nedenle araştırma kapsamında anket uygulanan tüketici ve ailelerine ilişkin çeşitli demografik özellikler incelenmiştir.

ancak istatistiksel olarak önemli düzeyde bir ilişkinin olmadığı ($P>0.05$) yapılan ki-kare testi ile belirlenmiştir (Tablo 2). Ayrıca, gelir gruplarına ait aile genişlikleri arasındaki farklılıklar da yapılan t testi sonucu

önemli düzeyde bir farklılığın olmadığını açıklamaktadır ($t=0.28, P>0.05$).

Aile bireylerinin yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde ise 0-19 yaş grubu, nüfusunun %37.5'ini oluşturmaktadır. Aile nüfusunun %11.32'ü 0-6 yaş grubunda, %12.4'ü 7-12 yaş grubunda, %13.8'i 13-19 yaş grubunda, %57.1'i 20-50 yaşlı, %5.4'ü de 51 ve daha yukarı yaşlarda bulunmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Aile Bireylerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	0-6	7-12	13-19	20-50	≥15	Toplam
Ortalama Birey Sayısı (kisi)	0.42	0.46	0.51	2.12	0.2	3.71
%	11.32	12.4	13.75	57.14	5.39	100

Tablo 4. Gelir Gruplarına Göre Aile Reisinin Meslek Durumu (%)

Gelir Grupları	İşçi	Memur	Serbest Meslek	Esnaf	Emekli	Toplam	
						Sayı	%
I	34.3	20.0	8.6	14.3	22.9	35	100.0
II	11.8	52.9	14.7	8.8	15.2	34	100.0
III	8.3	77.1	8.3	2.1	4.2	48	100.0
IV	6.9	62.1	10.3	6.8	10.3	30	100.0
V	11.5	65.4	3.8	7.7	11.5	26	100.0
Ortalama	14.5	56.4	9.3	7.6	12.6	173	100.0

Aile bireylerinin eğitim düzeyleri %30.1'i ilköğretim, %11.8'i ortaokul, %24.3'ü lise, %32.9'u üniversite mezunudur. Araştırma kapsamında görüşme yapılan ailelerde okuryazar olmayan nüfus oranı oldukça düşük bulunmuştur (Tablo 5). Şehirde, anket yapılacak denekler basit tesadüfi örnekleme ile belirlendiğinden şehrin tüm geneli için bu yorumlama genelleştirilebilir.

Tablo 5. Gelir Gruplarına Göre Aile Bireylerinin Eğitim Durumu (%)

Gelir Grupları	Okuryazar olmayan	İlk	Orta	Lise	Üniversite	Toplam
I	-	58.6	14.2	21.4	5.8	100.0
II	-	34.0	15.3	27.9	22.8	100.0
III	1.3	25.7	10.3	24.3	38.4	100.0
IV	0.9	12.0	11.1	29.1	46.9	100.0
V	-	11.1	9.8	18.4	60.7	100.0
Ortalama	0.6	30.4	11.8	24.3	32.9	100.0

- : belirlenmemiştir

Tablo 6. Gelir Gruplarına Göre Hanımların Ücretli Bir İste Çalışma Durumu

Gelir Grupları	I	II	III	IV	V	Toplam
Ücretli bir işte çalışanların %'si	2.9	9.4	17.8	62.1	75	29.3
Çalışmayanların %'si	97.1	90.6	82.2	37.9	25	70.7

İncelenen ailelerde, hanımların %70.7'si ücretli bir işte çalışmazken, %29.3'ü ücretli bir işte çalışmaktadır (Tablo 6). Tablo 6'dan yüksek gelirli ailelerin eşlerinin ücretli bir işte çalıştığı çarpıcı bir şekilde görülmektedir.

Aile Bireylerinin Süt ve Ürünleri Alisverisi Yapma Durumu

Çalışma kapsamında görüşme yapılan tüketicilere ailede süt ve ürünleri alisverisini genellikle kimlerin yaptığı sorulmuş ve elde edilen bulgular Tablo 7'de verilmiştir. Buna göre süt ve süt ürünleri alisverisinin

Meslekler açısından aile reisinin %56.4'ü memur, %14.5'inin işçi, %12.6'sinin emekli, %9.3'ünün serbest meslek sahibi ve %7.6'sinin da esnaf olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Bu bilgilerden Isparta'nın memur ağırlıklı bir şehir olduğu anlaşılmaktadır. Özel ve resmi çok sayıda ilköğretim, lise gibi eğitim kurumlarının yanında ve önemli sayılabilecek sayıda (30.000.000 civarı) öğrencisi bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi ve 40. Piyade Alayı gibi bir çok resmi birimin bulunması bu bilgileri desteklemektedir.

gelir düzeyi ile eğitim düzeyinin önemli derecede ilişkili olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi yüksek olanların eğitim düzeyi de yükselmıştır. Bu da aile gelirinin, temel ihtiyaç maddeleri (gıda, ve giyim gibi) dışında öncelikle eğitime ayrıldığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Tablo 7. Ailede Süt ve Ürünleri Alisverisini Yapan Kisi

Aile Bireyleri	Anne	Baba	Yetiskin Çocuklar		Toplam
			Sayı	%	
Aile Sayısı	111	49	13		173
%	64.2	28.3	7.5		100

Ailelerin Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Gelir grupları itibarıyla ailelerin aylık ortalama süt ve ürünleri tüketim miktarlarının genel ortalaması, tüketen ailelerin aylık ortalaması ve yüzdesi Tablo 8'de, kişi başına süt ve ürünleri tüketim miktarları ise Tablo 9'da verilmiştir.

Görülen ailelerde süt ürünlerinin tüketilme durumu incelendiğinde bu ailelerin %47.21'i sokak sütü, %23.56'si yogurt, %10.95'i beyaz peynir; %7.90'i UHT (ultra sterilizasyon işlemi) süt, %3.58'i tereyağı, %2.12'si tulum peyniri ve %2.10'u ise kasar peyniri tüketmektedirler. Burada yüksek oranda sokak sütü tüketimi dikkati çekmektedir. Sokak sütünün sağlık üzerine olusturabileceği riskler düşünüldüğünde bu durum için sokak sütlerinin sağlığa uygun olup olmadığının kontrol edilmesi gerekmektedir. Uygun olma-

yanların satışının yasaklanması mahalli idarelerce sağlanması hususunda önlem alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Isparta ili kentsel alanda tüketicilerin ortalama olarak süt ve ürünlerinin aile başına aylık tüketim miktarları; 14.22 kg sokak sütü, 2.38 kg UHT süt, 7.10 kg yogurt, 3.30 kg beyaz peynir, 0.63 kg kasar peyniri, 0.64 kg tulum peyniri, 1.08 kg tereyağı ve 0.78 kg çökelek olarak saptanmıştır (Tablo 8). Ailelerin gelirleri arttıkça toplam peynir tüketimi, UHT süt tüketimi ve tereyağı tüketiminin arttığı görülmektedir. Sokak sütü, yogurt ve çökelek tüketim miktarı ise gruplar arasında dalgalanma göstermektedir.

Gelir gruplarına göre süt tüketimi toplamları arasında önemli düzeyde sapmalı değerlerin olmadığı gözlenmektedir.

Tablo 8. Gelir Gruplarına Göre Aile Başına Aylık Ortalama Süt Ürünleri Tüketim Miktarları (kg/ay)

Süt Ürünleri	Gelir Grupları					Toplam		Ortalama (kg)
	I	II	III	IV	V	kg	%	
Sokak sütü	10.54	14.44	13.98	18.93	13.23	71.12	47.21	14.22
UHT süt	0.23	2.18	1.75	2.47	5.27	11.90	7.90	2.38
Yogurt	5.36	7.66	5.61	9.40	7.46	35.49	23.56	7.10
Beyaz peynir	3.03	3.82	2.96	3.50	3.19	16.50	10.95	3.30
Kasar	0.09	0.65	0.43	1.12	0.88	3.17	2.10	0.63
Tulum peynir	0.44	0.77	0.60	0.67	0.71	3.19	2.12	0.64
Tereyağı	1.02	1.21	1.03	1.03	1.10	5.39	3.58	1.08
Çökelek	0.66	0.96	0.58	1.03	0.67	3.90	2.59	0.78
Toplam (kg)	21.37	31.69	26.94	38.15	32.51	150.66		
(%)	14.18	21.03	17.88	25.32	21.58	100		

Adana kentsel alanda yapılan başka bir çalışmada tüketicilerin ortalama olarak süt ve süt ürünlerinin aile başına aylık tüketimleri 16.3 kg sokak sütü, 3.7 kg pastörize süt, 7.7 kg yogurt, 3.6 kg beyaz peynir, 0.7 kg kasar peyniri, 0.8 kg tulum peyniri, 0.7 kg tereyağı ve 0.6 kg çökelek olarak saptanmıştır (Sahin ve Gül, 1997b).

Adana ilinde yapılan bir çalışmada yıllık kişi başına süt tüketimi 63.5 litre, peynir tüketimi 8.9 kg,

yogurt tüketimi 6.7 kg, tereyağı tüketimi 1.2 kg ve çökelek tüketimi 0.7 kg olarak bulunmuştur (Hanta ve Yurdakul, 1995). Araştırma bulguları Sahin ve Gül (1997)'ün sonuçları ile karşılaştırıldığında; kişi başına düşen sokak sütü, UHT süt, yogurt, beyaz peynir, kasar peyniri ve tulum peyniri tüketimi (aylık) Adana ilinde biraz yüksek olmasına rağmen, tereyağı ve çökelek tüketimi Isparta ilinde daha yüksek bulunmuştur. Bu durum alışkanlığın ve ekonomik gücün bir sonucu olarak yorumlanmıştır.

Tablo 9. Gelir Gruplarına Göre Kişi Başına Ortalama Günlük Süt Ürünleri Tüketimi

Süt Ürünleri	Gelir Grupları					Ortalama
	I	II	III	IV	V	
Sokak sütü	0.098	0.138	0.146	0.166	0.116	0.134
UHT süt	0.008	0.021	0.030	0.022	0.051	0.024
Yogurt	0.054	0.084	0.067	0.086	0.067	0.071
Beyaz peynir	0.031	0.036	0.032	0.030	0.030	0.032
Kasar	0.001	0.006	0.005	0.009	0.008	0.006
Tulum peynir	0.005	0.006	0.006	0.007	0.006	0.006
Tereyağı	0.013	0.011	0.011	0.010	0.010	0.011
Çökelek	0.006	0.010	0.006	0.011	0.006	0.008

Kişi başına en fazla tüketilen süt ürünü sokak sütü en az tüketilen süt ürünü ise tulum peyniri, kasar, tereyağı ve çökelek olmuştur. Kişi başına tüketimlerde de gelir grupları arasında önemli bir farklılık görülmektedir.

Süt ve Süt Ürünleri Fiyatlarına İlişkin Tüketiciler Görüşleri

İncelenen ailelere, süt ürünleri fiyatlarına ilişkin görüşleri sorulduğunda; %57.4'ü fiyatların normal olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşın % 29.6'u ise pahalı bulmuşlardır (Tablo 10). Gelir düzeyi yüksek

olan aileler fiyatı yüksek oranda normal bulduğu için genel itibarıyla fiyatı normal bulanların oranı %50 nin üzerine çıkmıştır.

Sokak Sütçüsünün Tercih Edilme Nedenleri

İncelenen ailelerde sokak sütü tüketiminin fazlalığı dikkati çekmektedir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan tüketicilere sokak sütçüsünden süt alınmasının sebepleri sorulduğunda; pastörize ve sterilize süt ile sokak sütü arasındaki fiyat farklılığının yanında, en fazla sütün kaplarına kadar getirilmesi ve satıcıya olan güvenleri nedeniyle aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 10. Gelir Gruplarına Göre Ailelerin Süt Ürünleri Fiyatlarına İlişkin Görüşleri

Gelir Grupları	Çok pahalı		Pahalı		Normal		Ucuz		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
I	9	26.4	15	44.1	10	29.4	-	-	34	100.0
II	6	17.6	7	20.6	21	61.8	-	-	34	100.0
III	-	-	12	26.7	30	66.7	3	6.7	45	100.0
IV	-	-	10	33.3	18	60.0	2	6.7	30	100.0
V	2	7.7	6	23.1	18	69.2	-	-	26	100.0
Top/Ort.	17	10.1	50	29.6	97	57.4	5	2.9	169	100.0

- : belirlenmemiştir

Sokak sütleri, halkın sağlığını tehdit etmekte ve modern süt sanayicisini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde, örneğine rastlanmayan sokak sütçülüğünün ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin alınması zorunludur. Sokak sütleri insan sağlığı açısından zararlı birçok patojen mikroorganizmayı bünyesinde bulundurabilmektedir. Bunun yanında sokak sütlerine bozulmaması için katılan karbonat, çamasır sodası gibi kimyasal maddeler sağlık bozukluklarına sebep olmaktadır. Yine sokak sütlerinde sık sık rastlanan antibiyotikler kişilerde alerjiye neden olmakta vücut sağlığını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca sokak sütü, içme sütü olarak satılan pastörize ve UHT sütlerden çok daha ucuz olduğu için süt sanayicisini de olumsuz etkilemektedir (Koçak, 1981).

Tablo 11. Ailelerin Sokak Sütçüsünden Süt Almalarının Nedenleri

Nedenler	Frekans	Nispi frekans
Satıcının kapiya kadar getirmesi	65	43
Satıcıya güven duyması	30	20
Ucuz olması	25	17
Satıcının tanidik olması	19	13
Diger	12	8

Sokak sütü tüketimi sağlıklı bir süt tüketim yöntemi değildir ve kayıt dışı bir ekonomik faaliyettir. Sokak sütünün yaygın olması, süt ve süt ürünleri sanayinin gelişmesini olumsuz etkilemektedir. Sokak sütçülüğü yapan kişilerin, süt toplama ve dağıtım açısından bilinç ve eğitim düzeylerinin yeterli olmadığı da bir gerçektir (Şahin ve Gül, 1997b). Yapılan anket sonucunda sokak sütü aliminin gerekçeleri ise Tablo 11'de verilmiştir.

Çalışma kapsamında görüşme yapılan tüketicilere ailede sütün değerlendirme şekilleri sorulmuş ve elde

Sokak sütünün pastörize ve UHT süte tercih edilmesinin sebepleri şöyle sıralanabilir;

1. Bireylerin bilinçli bir tüketici olmaması, temel gıda maddesi olan sütü tanınamalarının yanında pastörize ve UHT süt ile sokak sütü arasındaki farkı bilmemeleri,
2. Sokak sütlerinin tüketicinin kapisına kadar ulaştırılması ve ucuz olması,
3. Özellikle pastörize sütlerin piyasada çok kolay bulunmaması, tüketicinin sokak sütünü tercih etmesine neden olmaktadır.

edilen bulgular Tablo 12'de verilmiştir. Buna göre ailelerin önemli sayılabilecek bir kısmı içme ve çeşitli süt tatlısı yapmak amacıyla süt aldıkları belirlenmiştir.

Tablo 12. Ailelerde Sokak Sütünü Değerlendirilme Şekilleri

Süt Alım Nedeni	Frekans	Nispi frekans
İçme	122	33
Sütlaç, pasta vb. tatlı yapımı	117	31
Yogurt yapımı	78	21
Çocuk	58	15

İsparta ilinde mevsimlere göre süt tüketimleri Tablo 13'te verilmiştir. En fazla tüketim kış mevsiminde olurken en düşük tüketim Sonbahar mevsiminde olmuştur. Gelir gruplarına göre dağılımına bakıldığında en yüksek tüketimin III nolu gelir grubuna ait olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Mevsimlere göre süt tüketimleri

Gelir Grubu		Mevsimler				Toplam
		Sonbahar	Kış	İlkbahar	Yaz	
I	Sayı	-	23	2	5	30
	%	-	76.7	6.7	16.7	100.0
II	Sayı	3	22	-	2	27
	%	11.1	81.5	-	7.4	100.0
III	Sayı	1	32	3	1	37
	%	2.7	86.5	8.1	2.7	100.0
IV	Sayı	1	19	1	2	23
	%	4.3	82.6	4.3	8.7	100.0
V	Sayı	-	20	3	1	24
	%	-	83.3	12.5	4.2	100.0
Top.	Sayı	5	116	9	11	141
	%	3.5	82.3	6.4	7.8	100.0

- : belirlenmemiştir

SONUÇ

İsparta ili kentsel alan için ailelerin süt ve ürünleri tüketim yapısının ortaya konulduğu bu araştırma ile

elde edilen sonuçlar genel olarak su şekilde özetlenebilir:

- ✓ Arastirmada, anketin uygulandigi tarih itibariyle ailelerin ortalama olarak aylık 14.22 kg sokak sütü, 2.38 kg UHT süt, 7.10 kg yogurt, 3.30 kg beyaz peynir, 0.63 kg kasar peyniri, 0.64 kg tulum peyniri, 1.08 kg tereyagi ve 0.78 kg çökelek tükettiği belirlenmiştir.
- ✓ Ailelerde sokak sütü tüketiminin fazlaligi dikkati çekmektedir. Kuskusuz bu sonuç üzerinde sokak sütü fiyatının daha ucuz olması yanında tüketim alışkanligi gibi diğer faktörlerin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ancak gelir ve eğitim düzeylerindeki yükselmeye birlikte daha bilinçli bir tüketici kitlesi oluşacak ve bu durum da sağlıklı ve hijyenik ürünlere olan ilgiyi artıracaktır.

KAYNAKLAR

- Arsan, A., 1997. Bir Süt ve Ürünleri Üreticisi Gözüyle Süt Sektörümüz. Gıda ve Teknoloji, Yıl:2, Sayı: 1, İstanbul
- Demirci, M., 1992. Süt Teknolojisine Giriş. T.Ü.Tekirdag Ziraat Fakültesi, Yayın No:105, Ders Notu: 68, Tekirdag.
- Demirci, M., Simsek, O., 1997. Süt İşleme Teknolojisi. Hasad Yayıncılık, İstanbul.
- Demirci, M., Kurultay, S., Öksüz, Ö., 1998. Tekirdag ilinde içme sütü tüketim alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine bir araştırma (Demirci, M. (Ed) 1998.İçme Sütü.Tekirdag)
- DIE, 1997a. GAP II İstatistikleri 1950-1996. Yayın No: 2080, Ankara
- DIE, 1997b. Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Deger). Yayın No: 2234, Ankara
- FAO, 2002. www.fao.org
- Hanta, B., 1994. Adana İli Kentsel Alanda Hayvansal Gıda Tüketim Yapısı. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Hanta, B., Yurdakul, O., 1995. Adana İli Kentsel Alanda Hayvansal Gıda Tüketim Yapısı. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi. Cilt: 10, 2 (5) 169-184. Haziran-1995. Adana.
- Koçak, C., 1981. Sokak Sütçülüğünün Süt Sanayiine Etkileri. Türkiye 4. Sütçülük Kongresi, 9-10 aralık 1981, Ankara.
- Oysun, G., 1987. Süt Kimyası ve Biyokimyası. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 18, Samsun.
- Özbilen, Z.A., 1993. İçme Sütü Tüketiminin Artırılması Ve Okul Sütü Programları. 5. Türkiye Sütçülük Kongresi, 20-21 Mayıs 1993, Ankara.
- Özçelik, A.Ö., Çakiroğlu, F.P., 1999. Ankara'da Bazı Kamu Kuruluşlarında Çalışanların Süt-Yogurt-Peynir Tüketim Alışkanlıkları. Standard Ekonomik ve Teknik Dergisi. 38(448):34-38, Ankara.
- Putnam, J.J., Allhouse, J.E., 1999. Food Consumption, Prices and Expenditures, 1970-97. Food and Rural Economics Division, Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture, Statistical Bulletin No: 965, ABD.
- SPSS For Windows Release 8.0, 1998. SPSS Inc.
- Sahin, K., Gül A., 1997a. Adana İli Kentsel Alanda Ailelerin Süt ve Süt Mamulleri Alım ve Tüketim Davranışları. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, Genel Yayın No: 193 ISSN 1300-4700, 12(4):59-68, Adana.
- Sahin, K., Gül, A., 1997b. Sokak Sütçülüğü Üzerine Bir Araştırma. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi. Genel Yayın No: 193 ISSN 1300-4700, 12(4):21-28, Adana. 12(4):49-58.
- Vardarli, D., 1989. Panel Tartışmaları. Ulusal Süt ve Süt Ürünleri Sempozyumu. Milli Produktivite Merkezi Yayınları No: 394. Ankara.
- Yaygin, H., 1997. Dünyada Peynir Üretimi ve Ticareti. Süt Teknolojisi Dergisi, 1(5) 22-25.